

Grunnlovsforslag 21

(2011–2012)

Grunnlovsforslag fra Anders Anundsen, Per-Kristian Foss, Carl I. Hagen, Michael Tetzschner og Finn-Erik Vinje, vedtatt til fremsettelse av Anders Anundsen, Per-Kristian Foss og Michael Tetzschner

Dokument 12:21 (2011–2012)

Grunnlovsforslag fra Anders Anundsen, Per-Kristian Foss, Carl I. Hagen, Michael Tetzschner og Finn-Erik Vinje, vedtatt til fremsettelse av Anders Anundsen, Per-Kristian Foss og Michael Tetzschner om språklig fornyelse av Grunnloven

Til Stortinget

Bakgrunn

Grunnloven foreligger i et foreldet språk, og teksten kan av den grunn være vanskelig tilgjengelig for mange mennesker i dag. Dette gjelder ikke bare for de gamle bestemmelser med forankring i 1800-tallet, men også for nye. Ifølge etablert praksis formuleres nemlig nye grunnlovsbestemmelser i samme gammelgamle språkform.

Det står imidlertid ingenting i Grunnloven selv om hvilken språkform nye bestemmelser skal utformes i.

Grunnlovens ortografi har – i motsetning til hva mange tror – ikke stått uendret siden 1814. De som utformet grunnlovsforslag på 1800-tallet, skrev stort sett slik man på det aktuelle tidspunkt var vant til å skrive i juridisk-administrativ og parlamentarisk prosa. De fulgte altså ikke til punkt og prikke den rettskrivning og den grammatikk som forelå i Grunnloven av 1814 (den i mai eller den i november). Grunnlovs-konservatisme hva *innholdet* angår, gjorde seg gjeldende alt i 1820-årene, men konservatismen fikk ikke samme krevende *språklige* uttrykk på 1800-tallet som i det neste århundre.

I 1903 ble det imidlertid gjennomført en oppdatering av *skrivemåten* av en rekke ord i Grunnloven, samtidig som man fjernet noen grammatiske inkon-

sekvenser som var kommet inn i lovteksten på 1800-tallet. I en del tilfeller hadde 1800-tallets grunnlovsvedtak innført former som var mer moderne enn man fant passende i 1903, og så restituerte man de gamle formene.

Med justeringen i 1903 ble språket i Grunnloven løftet noe nærmere samtidens ortografi, men loven beholdt mange språktrekk som gjennomgående var fremmede for det alminnelige lovspråket fra samme tid, f.eks. flertallsbøyning av verb. Revisjonen i 1903 var nennsom; grammatikken og vokabularet i den overleverte teksten ble beholdt.¹

Det er således en misforståelse å tro at 1903-tiltaket rommet noen gjennomgripende up to date-reform av språket i Grunnloven.

Sammenfatningsvis kan man si at Grunnlovens språk, slik det ble lagt til rette i 1903, og slik det foreligger i vår gjeldende grunnlov, svarer til skriftspråket i beslektede genrer i Norge i siste tredjedel av 1800-tallet. På de fleste punkter er Grunnlovens språk etter justeringen i 1903 i harmoni med den juridisk-administrative og parlamentariske språkpraksis i dette tidsrom.² De som gjennomførte revisjonen i 1903, ville at Grunnloven skulle oppbevare et konservativt språk; loven skulle fremtre i det hevdede skriftspråk – men med en viss åpning for det nye som hadde funnet inngang i edlere stil.

¹ Bibelspråket (Det nye testamente) gjennomgikk på samme tid en lignende språklig fornyelse. Jf. Joh. Storm: *Bibelsproget. En Fremstilling af Sproget i den nye Oversættelse af Det Nye Testamente (1904)*.

² En bredt anlagt beskrivelse av grunnlovsspråket på historisk bakgrunn er å finne i Finn-Erik Vinje: *Frihetens palladium – i språklig belysning: Om språket i Grunnloven* – utarbeidet på oppdrag av Stortingets presidentskap og utgitt av Stortinget i 2002.

Språkformen i Stortingets grunnlovsutgave fra 1903 har gjennom hele 1900-tallet vært betraktet som normen for utforming av nye grunnlovsbestemmelser, og forslagsstillerne har nesten alle lagt vinn på å følge den normen. Et grunnlovsforslag som i språklig henseende avviker fra 1903-teksten, har på 1900-tallet gjennomgående vært ansett for å være feilaktig utformet.³

En del språklige feil som var kommet inn i loven siden 1903, ble således rettet da Stortinget i 1914 og 1921 lot utgi nye utgaver av Grunnloven. Så sent som i 2006 vedtok Stortinget enstemmig et grunnlovsforslag om en rekke språklige rettelser i til sammen 15 paragrafer under henvisning til 1903-normen. Tilsvarende ble det i 2008 innlevert et grunnlovsforslag med fire rettelser i den gjeldende teksten. Jf. kapitlet «Nasjonalklenodium», s. 3.

Man finner imidlertid neppe tilfeller der et grunnlovsforslag er blitt *avvist* under henvisning til rettskrivningsfeil eller andre formelle språkfeil.⁴

Under tidens gang er Grunnlovens språkform blitt mer og mer fremmed for stortingsrepresentanter og andre som utformer forslag om nye bestemmelser eller endringer av gamle. Dette har medført at mange forslag, og dermed også grunnlovsvedtak, har inneholdt språklige feil. Dels har moderne rettskrivning og grammatikk vært brukt i tilfeller der dette strider mot 1903-normen, dels forekommer såkalte hyperkorrekte former, dvs. ord og uttrykk som ser gammeldagse ut, men som ikke harmonerer med normen.

Det krav – eller rettere: den sedvane – at grunnlovsforslag skal utformes i henhold til korrekt 1903-

norm, har vist seg vanskelig å imøtekomme på en tilfredsstillende måte.

Å gjøre 1903 om igjen

Nå, godt og vel hundre år etterpå, kan det være på tide med en varsom språklig ansiktsløftning ad modum 1903. Nærværende forslag tar sitt utgangspunkt i og har sine forutsetninger i den stilistisk og morfologisk skjønnsomme språkrevisjon som ble foretatt for godt og vel hundre år siden.⁵

Følgende språkhistoriske forhold må presiseres: Avstanden mellom skriftspråket i 1814 og den alminnelige juridisk-administrative skrivepraksis nitti år etterpå var betydelig mindre enn avstanden mellom 1903-normen og dagens norske skriftspråk. En lesevant person omkring århundreskiftet var fortrolig med den ortografi og grammatikk han møtte i Grunnloven etter justeringen i 1903. Siden da har språkutviklingen skutt fart, og språket i 1903-utgaven fortoner seg for de fleste av dagens nordmenn som fremmedartet og vanskelig å forsere.

Den språklige fornyelse i nærværende forslag (i det følgende kalt *forslaget*) gjør «1903 om igjen», men hvis fornyelsen skal innebære noen reell lettelse for dagens lesere, kan den ikke utelukkende holde seg til det ortografiske (dvs. rettskrivningen i snever forstand). Også enkelte andre reguleringer må gjøres: *morfologiske* (= som angår ordbøyningen), *syntaktiske* (= som angår setningenes og leddenes oppbygning) og *leksikalske* (= som angår ordforrådet).

I forslaget fremstår grunnlovsteksten fortsatt i en lett konservativ, verdig eller høytidelig språklig form. Men vi tar altså hensyn til vår tids lesere ved å fjerne noen av de aldersmerker fra 1800-tallet som overlevde revisjonen i 1903 og senere er beholdt. Jf. nedenfor, s. 4 ff.

Nasjonalklenodium

Grunnloven er ikke bare det øverste rettslige grunnlaget for vårt statsstyre, den spiller også en viktig representativ rolle – den er et klenodium av stor nasjonal symbolverdi.

Det er en utbredt oppfatning at en tekst av slik dignitet skal behandles med respekt og pietet, og det er ikke akseptabelt at den skal inneholde inkonsekvenser og språklige feil.

I 2006 vedtok derfor Stortinget enstemmig et grunnlovsforslag (Dokument nr. 12:8 (2003–2004)) som inneholdt språklige rettelser i 15 paragrafer. Etter at dette forslaget ble vedtatt, fremtrer Grunnlo-

³ I brev til stortingsrepresentantene og partigruppene på Stortinget 28. april 2008 forutsetter imidlertid daværende stortingspresident Thorbjørn Jagland at forslag om nye bestemmelser kan – når forslagsstilleren uttrykkelig ber om det – utformes i moderne språk. Se note 6

⁴ Henrik Ameln konstaterte i en stortingsdebat i 1932 at «I gamle dager var det så at selv rettskrivningen skulde være i orden. Man var sterkt i tvil om hvorvidt man kunde benytte forslaget, hvis der for eksempel ikke var benyttet flertallsformer av verbene. Nu er man kommet bort fra det». Presidenten, C. J. Hambro, bekreftet dette ved samme anledning: «Stortinget har nu i en rekke av år avlagt den praksis å avvise forslag på grunn av lett påviselige skrivefeil [sic!], rettskrivningsfeil eller kommafeil.» (St.tid. 1932, s. 22 f.) Ved et par anledninger i mellomkrigsårene og i 1948 fremsatte Ameln selv en rekke grunnlovsforslag i delvis modernisert språkform, dvs. en usystematisk blanding av gamle og nye elementer (f.eks. *Stortinget* uten *th*, *riket* med *k*, *utøvende* med *t*, liten forbokstav i fellesnavn – men flertallsbøyning av verb (*de gjelde*), *aa* istf. *å*). Han påpekte generelt om Grunnlovens språk at «Selve sprodrakten burde kunne undergis en modernisering ved leilighet» (Dokument nr. 20:1 (1948), s. 4. Ameln tenkte seg en gjennomgripende språklig fornyelse, men noe initiativ er ikke blitt tatt siden. De moderne innslagene i Amelns forslag ble ikke kommentert eller brukt som grunnlag for å fraråde at forslagene hans ble vedtatt.

⁵ Den språklig fornyede grunnlovsversjon som her legges frem, svarer i alle hovedtrekk til den omskrivning som ble foreslått på det 152. storting (Dokument nr. 12 (2007–2008, Grunnlovsforslag nr. 16).

ven nå som et språklig mer enhetlig dokument enn før.

Men det kan nevnes at så sent som i 2007 vedtok Stortinget et grunnlovsforslag (Dokument nr. 12:1 (2003–2004)) som rommet en språklig feil. Preposisjonen *mot* (§ 30) var i farten skrevet slik og ikke *mod*, som ville være riktig grunnlovsspråk. Den feilaktige skrivemåten forekom i forslaget og var bekjentgjort i trykken, så selv om feilen ble oppdaget før stortingsbehandlingen, var det for sent å rette den.

Dermed vedtok Stortinget – med vitende og vilje – forslaget med den feilaktige ordlyden. Og ettersom språklige rettelser etter rådende oppfatning er å betrakte som grunnlovsendringer, måtte rettelser *mot* til *mod* vedtas i de former som Grunnloven selv krever for grunnlovsforslag.

At de som utarbeider nye grunnlovsbestemmelser, skal beherske korrekt grunnlovsspråk og mestre alle grammatiske og ortografiske detaljer fra 1800-tallet, er en urealistisk fordring. Stortingets presidentskap har trukket konsekvensen av en slik erkjennelse og i 2008 instituert en ordning med obligatorisk språklig kvalitetssikring av grunnlovsforslag.⁶

Språklige rettelser er å betrakte som grunnlovsforandringer

Den rådende oppfatning i dag er som nevnt at enhver språklig rettelse, selv den mest ubetydelige, er å betrakte som endring av Grunnloven og må behandles i samsvar med Grunnloven § 112.⁷

Slik har det ikke alltid vært. Den språklige justeringen i 1903 ble ikke uttrykkelig vedtatt av Stortinget i noen form, og slett ikke i de spesielle formene som gjelder for grunnlovsendringer.⁸

En del språkfeil ble likeledes rettet da Stortinget i 1914 og 1921 lot utgi nye utgaver av Grunnloven. Det ble oppdaget at det siden 1903 var innkommet noen feilaktige verbformer, og i 1914 og 1921 sørget man for at de korrekte formene kom på plass. Som i 1903 skjedde disse justeringene uten formell grunnlovsendring.⁹

Mindre fremmedartet, mer tilgjengelig

Nærværende forslag går som nevnt ut på å gjøre «1903 om igjen» vel 100 år etter. Grunnlovsteksten løftes nærmere opp mot vår tid ved at det foretas en del endringer i tegnsetting, ortografi, bøyninger, vokabular og unntaksvis syntaks.¹⁰

Tekstens særegne høytidelige preg er imidlertid ivaretatt, og mange gloser som ikke hører til det daglige ordforråd, er bevart. Eksempler er nevnt nedenfor.

Det edsformular som kongen ifølge § 9 skal holde seg til når han tiltrer regjeringen, og som stammer fra 1814, er hva språket angår, siden blitt stående praktisk talt urørt. Det ble ubetydelig endret i 1908, og i 1903 ble *Constitution* til *Konstitution* og *saa sandt* til *saasandt*. Bortsett fra noen grafiske endringer (bl.a. *at>å*, *Love>love*¹¹) er ordlyden i edsformularet bevart i nærværende forslag.

Dessuten kan nevnes at det formular som ifølge § 81 skal ledsage kongens lovsanksjoner, er identisk med 1814-versjonen (novemberversjonen). I nærværende forslag er noen ordformer forsiktig modernisert, men formelpreget er bevart.¹²

Som i 1903 er dessuten en del språklige inkonsekvenser fjernet, slik at lovteksten fremstår som mer enhetlig enn før. I den någjeldende Grunnloven er det

6. Jf. brev fra stortingspresident Thorbjørn Jagland 28. april 2008 til stortingsrepresentantene og partigruppene. Unntatt fra kravet om slik språkkontroll, skriver presidenten, er «forslag som bare går ut på å oppheve bestemmelser i Grunnloven og **forslag som forslagsstilleren uttrykkelig ønsker fremlagt for Stortinget i moderne språkdrakt**» (uthevet her). Her fremgår det at grunnlovsforslag ikke nødvendigvis må være utformet i konvensjonelt «grunnlovsnorsk» når de fremsettes; de kan like gjerne ha moderne språkdrakt. Dette er nytt. Det er visstnok skjedd bare et par ganger på 1900-tallet (jf. note 4) og aldri på 2000-tallet hittil at grunnlovsforslag er fremsatt i moderne språk. Høsten 2008 ble det imidlertid innlevert noen (6) forslag der teksten foreligger i to språkversjoner, én i konvensjonelt grunnlovsspråk og én i moderne språk.

7. I 2004 uttalte Stortingets presidentskap at «også rent språklige endringer i Grunnlovens tekst [krever] fremsettelse av formelt grunnlovsforslag og behandling i samsvar med § 112». Kontroll- og konstitusjonskomiteen har sluttet seg til dette, jf. Innst. S. nr. 74 (2005–2006), s. 4. Jf. Eivind Smith: *Konstitusjonelt demokrati* (2008), s. 96, note 19; Guttorm Hansen: Grunnloven – fossil eller levende? I: Knut Mykland, Torkel Opsahl, Guttorm Hansen: *Norges Grunnlov i 175 år* (1989), s. 124.

8. Aanund Hylland: *Språket i Grunnloven. Arbeidsnotat* (1989); jf. Finn-Erik Vinje: *Frihetens palladium – i språklig belysning* (2002), s. 38 f.

9. Finn-Erik Vinje, *ibid.*, s. 70 f.

10. Den tekst som ligger til grunn for forslaget, er Grunnloven slik den lyder etter de seneste endringer (Grunnlovsbestemmelse 21. mai 2012, kunngjort ved resolusjon 15. juni 2012 nr. 522).

11. Tegnet > betyr «omskrives med; blir til».

12. En nærmere undersøkelse bringer for dagen at Grunnloven § 81 uten noe formelt vedtak er blitt modernisert på en rekke punkter (ortografisk, morfologisk og leksikalsk). I Norsk Lovtidend 1972, s. 266 er ordlyden slik: «Vi OLAV, Norges Konge, gjør vitterlig: at Oss er blitt forelagt Stortingets vedtak av 15. februar 1972 sålydende: (...) Ti har Vi antatt og bekræftet, liksom Vi herved antar og bekrefter samme som lov under Vår hånd og rikets segl.» Her er det en rekke avvik fra Grunnlovens tekst, eksempelvis *Oss* istf. *Os*, *ti* istf. *thi*, *sålydende* istf. *saalydende*, *antatt* istf. *antaget*, *bekreftet* istf. *bekræftet*, *rikets* istf. *Rigets*. Man kvier seg heller ikke for å bytte til ord og skriver *vedtak* istf. *Beslutning*. Statsministerens kontor opplyser (august 2008) på Finn-Erik Vinjes henvendelse at man nå er gått tilbake til å bruke den formel som Grunnloven § 81 anviser – til punkt og prikke.

eksempelvis henvist til kjønnsnøytralt substantiv ved hjelp av tvillingpronomenet *han eller hun*, men iblant står det med omvendt rekkefølge *hun eller han*, eller også bare *han*. Her gjennomfører forslaget *han eller hun* (*Forbryteren kan velge om han eller hun vil motta kongens nåde* (§ 20)). Det kan i denne sammenheng nevnes at *Varamænd* (§ 58) og *Vara-mand* (§ 65) er avløst av henholdsvis *vararepresen-tanter* og *vararepresentant*.

Under utarbeidelsen av forslaget er det altså fjernet en del av de aldersmerker som gjør teksten vanskelig tilgjengelig for dagens nordmenn. En vesentlig gevinst ved en slik modernisering er at de som heretter skal fremsette grunnlovsforslag, ikke behøver å mestre et skriftspråk med røtter i 1800-tallet.

Ingen substansielle endringer

Det er en grunnleggende forutsetning for forslaget at lovens meningsinnhold ikke på noe punkt skal forskyves; intensjonen er at revisjonen holder seg strengt innenfor rammen for en *språklig-formell* justering. Hva Grunnlovens substans angår, er intet lagt til, intet strøket.

Om nødvendig kan Stortinget i forbindelse med et eventuelt vedtak om en gjennomgripende språklig justering fastslå uttrykkelig at foreliggende justering utelukkende er av språklig art, og at ingen realitetsendringer er foretatt. For øvrig vil jo enhver tolkning av lovens paragrafer uansett måtte skje i lys av den juridiske tradisjon.¹³

Retningsgivende for arbeidet med nærværende forslag er altså at den språklige fornyelse ikke skal berøre meningsinnholdet. Hvis en slik risiko anses for å foreligge, avstår vi fra å endre og beholder i stedet ordvalget i den gjeldende Grunnloven.

Man kunne eksempelvis overveie å erstatte *pin-ligt Forhør* (§ 96) med *tortur under forhør*, ettersom *pinlig* i den her tilsiktede betydning er fremmed for dagens språk. Men siden det kan reises tvil om hvorvidt omskrivningen dekker nøyaktig samme realforhold, har vi forsiktigvis valgt å avstå fra å foreslå erstatningsordet *tortur*. I stedet har vi brukt omskrivningen *pinefullt forhør* (*Pinefullt forhør må ikke finne sted*).¹⁴

^{13.} Det er normalt språkbruken på tilblivelsestiden for den aktuelle grunnlovsbestemmelsen som må tas som utgangspunkt for tolkningen. Jf. Johs. Andenæs & Arne Fliflet: *Statsforfatningen i Norge* (10. utg. 2006), s. 47: «Når grunnloven bruker ordet «bør», f.eks. i § 100 om trykkefrihet og i § 105 om ekspropriasjonsersättning, betyr det oftest «skal». Uttrykket «politi» i grl. § 17 har en meget videre betydning enn i dag.» Se s. 8 nedenfor.

^{14.} Paragrafen må i dag tolkes og anvendes i lys av den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK), jf. artikkel 3: «Forbud mot tortur. Ingen må bli utsatt for tortur eller for umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff.»

Et annet eksempel gjelder § 75b: (Det tilkommer Stortinget) *at aabne Laan paa Rigets Kredit*. Man kunne være fristet til å erstatte frasen *åpne lån*¹⁵ med omskrivningen *oppta* (eventuelt *ta opp*) *lån*, men det blir feil. Stortinget kan ikke selv oppta lån.¹⁶ Men Stortinget bestemmer om hvorvidt staten skal oppta lån, og gir eventuelt fullmakt. Stortinget må ha gitt sitt samtykke til låneopptaket for at en låneavtale skal være gyldig. I § 75b kan det dermed ikke stå *oppta* eller *ta opp lån*. For å unngå enhver usikkerhet om tolkningen, beholder forslaget den gamle formuleringen *åpne lån*.

Et tredje eksempel er *bestandig* i § 101 (*bestandige innskrenkninger*). Uttrykket er bevart i forslaget, selv om ordet i denne adjektivfunksjonen er fremmed eller ukjent i dagens norsk.¹⁷

I tilfeller der moderne norsk skriftspråk har gangbare uttrykksvarianter, velger forslaget den som mest umiddelbart formidler den rette forståelsen. I den gjeldende grunnlovstekst § 94 forekommer ordens-tallet *andet* (*andet ordentlige Storthing*), som i forslaget forekommer i formen *annet*. I talespråket og ofte i avisprosaen foretrekkes i regelen *andre*, men *annen* er ennå levende og fullt ut gangbart. Mange fremstående skribenter skjeler mellom ordenstallet *annen* (jf. *den annen verdenskrig*) og pronomenet *andre* (jf. *det ene med det andre*)

I dagens grunnlov har alle substantiver i henhold til gammel skriveskikk stor forbokstav. I forslaget har de substantiviske fellesnavnene fått liten forbokstav, i samsvar med moderne norsk.

I den någjeldende Grunnloven står *Kongen* med stor forbokstav overalt, enten det er tale om institusjonen *Kongen i statsråd* eller personen. Det har fra tid til annen vært diskutert om hvorvidt *Kongen* i enkelte paragrafer i den någjeldende tekst refererer til *Kongen i statsråd* eller til personen.¹⁸ Nærværende forslag rommer ingen tolkning, men følger simpelt-hen teksten i den gjeldende grunnlov – bortsett fra at

^{15.} Jf. *Norsk riksmålsordbok* (1957), oppslagsordet *åpne*.

^{16.} Bredo Morgenstjerne: *Lærebok i Den norske statsforfatningsret* 2 (1927), s. 238 f.; Arne Fliflet: *Grunnloven. Kommentartutgave* (2005), s. 319; Johs. Andenæs & Arne Fliflet: *Statsforfatningen i Norge* (10. utg. 2006), s. 503.

^{17.} Dessuten er det spørsmål om hvorvidt *bestandig* (*bestandige Innskrenkninger i Næringsfriheten* (§ 91)) her refererer til evigvarende innskrenkninger eller om også *varige* (i motsetning til *midlertidige*) innskrenkninger rammes. Jf. Arne Fliflet: *Grunnloven. Kommentartutgave* (2005), s. 437, m. henvisninger.

^{18.} I den någjeldende Grunnloven står det i § 36 at *Kongen* (stor forbokstav, som i alle substantiver) skal gi samtykke når en arveberettiget prinsesse eller prins skal gifte seg. Etter tradisjonen har det vært vanlig å betrakte ekteskapsinngåelsen som en sak det har vært overlatt til kongen personlig å ta stilling til. Jf. Arne Fliflet: *Grunnloven. Kommentartutgave* (2005), s. 206 m. henvisninger.

kongen i forslaget har liten forbokstav overalt. Likeledes *dronningen*.

Etter at kvinnelig arvefølge til tronen ble innført i 1990, er *Prins* på mange steder i den gjeldende Grunnloven erstattet av *Prinsesse eller Prins* (men også i omvendt rekkefølge: *Prins eller Prinsesse*). I § 21, som handler om adgang til å bekle sivile embeter, står imidlertid *Prins* alene: *De kongelige Prinser maa klæde civile Embeder*, slik ordlyden har vært siden 1814. Kanskje kan man anta at det skyldes en forglemmelse når prinsessene ikke er nevnt i paragrafen,¹⁹ men nærværende forslag lar naturligvis ordlyden være urørt og nøyer seg med en ortografisk fornyelse: *De kongelige prinser må ikke bekle sivile embeter*.

Språklig justert er også de såkalte «sovende» paragrafer, som altså fortsatt kan sove – om enn i nyere nattdrakt. Det gjelder eksempelvis § 98 om sportler og § 103 om fristed for dem som går konkurs.

Moderat-konservativ variant av dagens skriftnorm

Ettersom det er utbredt enighet om at Grunnloven skal bevare et verdig preg, velger forslaget en moderat-konservativ variant av moderne skriftspråk, dvs. skrivemåter og bøyninger som var de dominerende i alminnelig sakorientert prosa (inklusive lovtekster og administrativ prosa) på 1900-tallet, og som ennå er det.

At teksten bærer et moderat-konservativ preg, fremgår bl.a. av eksempler som *frem*, *fremtiden*, *fremlegge*, *fremsette* (og andre sammensetninger med *frem-*), *så fremt*, *deltager* (ikke *deltaker*), *antagelse* og *iakttagelse* (ikke *iakttakelse*), *adskillig* (ikke *atskillig*), *adskilles* (ikke *atskilles*). Forslaget har imidlertid gjennomført en del skrivemåter som er innført gjennom offentlig rettskrivningsreguleringer på 1900-tallet og har vunnet innpass i nær sagt all skriftspråklig praksis, f.eks. *språk*, *etter*, *gjennom*, *mellom*, *nå*, *seg*, *noen*, *gagnlig*. Jf. nedenfor (kapitlet «Ortografi, tegnsetting»).

Forslaget avstår generelt fra å endre ordformer som både har tradisjonens hevd og ennå er levende i språkbruken. I den gjeldende grunnlov forekommer *anlægge en Sag* to ganger (§§ 20 og 86). Uttrykket har preg av fast forbindelse og er vanlig også i nyere juridisk språkbruk; det er dertil umiddelbart forståelig. Forslaget beholder uttrykket (*anlegge en sak*). Det forhold at *anlegge* rommer det fremmede (tyske) prefikset *an-*, er ikke tilstrekkelig for å avvise ordet

¹⁹ Men se Arne Fliflet: *Grunnloven. Kommentartutgave*, s. 153: «Det er ikke uten videre gitt at bestemmelsen kan gis analogisk anvendelse på prinsessene, selv om de er arveberettiget til tronen.»

og erstatte det med et synonymt uttrykk (f.eks. *reise en sak*).

Vokabularet

Siden det her legges til grunn at Grunnloven skal tre frem i en ærverdig drakt, har forslaget beholdt en rekke mer eller mindre alderdommelige gloser fra den någjeldende teksten. Disse er da ikke betraktet som anstøtsstener for forståelsen, men de kan nok formidle inntrykk av at man står overfor en tekst med røtter i fortiden. Her er noen eksempler nevnt i fleng (med den skrivemåten som er brukt i forslaget):

antagelse (f.eks. *antagelse av en lovbeslutning*), *hoffstat*, *billige*, *beføyelser*, *beskikke*, *betimelig*, *forbundet til*, *deliberasjon*, *kongestamme*, *landallmuen*, *allmennvesenet*, *regalier*, *overordentlig*, *tarv*, *tilstede* (for så vidt *Stortinget måtte tilstede det* (§ 74)), *forbryte* (i betydningen «på grunn av en lovstridig handling gjøre seg skyldig til å miste et gode», jf. § 104).

Også et antall andre tradisjonspregede ord, fortrinnsvis formord eller ord med sammenbindende grammatisk funksjon, er bevart i forslaget: *hvormed* (og andre sammensetninger med *hvor-*), *derav* (og andre sammensetninger med *der*), *hertil* (og andre sammensetninger med *her-*), *hvis* (relativt pronomen), *dog*, *således*, *ei* (f.eks. *eller ei*, *ei heller*), *henregnes*. I frasen *på hinannen følgende* er det alderdommelige pronomenet *hinannen* blitt stående. Relativpronomenet *der* er betraktet som så gammel-dags at det er sløytet i forslaget (og avløst av *som*).

I den formelpregede teksten i § 81 er det begrunnende adverbet *ti* bevart (men ikke lenger skrevet *thi*).

I denne sammenheng kan også nevnes presensformene av de ovenfor nevnte modale hjelpeverb *bør* og *må*, som i Grunnloven kan avvike i betydning fra den alminnelige bruken i moderne norsk (og betydning henholdsvis 'skal' og 'ha lov til'). Jf. note 13. Disse verbformene blir stående urørt.

Mange gamle kulturord og betegnelser for realia, blant dem en rekke ord som refererer til foreldede institusjoner og ordninger, står uantastet, bortsett fra at ordenes ytre drakt (ortografi) justeres. Det gjøres altså ikke forsøk på å erstatte slike ord med andre gloser, eventuelt finne mer moderne, selvforklarende alternativer. Grunnloven er et historisk dokument, og den fordrer iblant at leseren skaffer seg innsikt i historiske forhold. Forslaget beholder således forbindelsen (*annet*) *ordentlige* (*Storting*).

Til denne gruppen føres følgende ord og uttrykk, som altså blir stående, men i modernisert ortografi:

benefisert gods, boslodd, førstholdende, kjøpstad, stamhus, blandede privilegier, fristed, overøvrighet, milde stiftelser, rettens betjenter, tilendebrakt. landsloven, landvernet, hjelpetropper, linjetroppene, de lærde skoler, dispensasjoner, sportler, protektorier, oppreisninger, moratorier

Mye av dette ordstoffet befinner seg i paragrafer som er uten praktisk betydning i dag.

Et knippe foreldede ordstammer, avledninger og sammensetninger som har moderne, lettligjengelige ekvivalenter, er i forslaget erstattet av disse. Eksempler (avløseren står i parentes):

*blot (bare), relativpronomenet der (som), tvende (to), trende (tre), Husinkvisitioner (husundersøkelser)*²⁰, *Almenvæsenet (samfunnet), Religionsøvelse (religionsutøvelse), Ansøgning om Afsked (avskjedsøknad), have Indseende med (føre kontroll med), Gesandt (sendemann), offentlig Rolighed (offentlig ro), Søgnedag (hverdag), stedse (alltid), vorde (bli), ikkun (bare), ubeføjet (uberrettiget), pinlig Forhør (pinefullt forhør), ubrødelig (ubrytelig), fornøden (nødvendig), erlegge (betale), erakte (finne tjenlig), erholde (få)*. I § 20 er *Livsstraf* erstattet av det i dag mer gangbare ordet *dødsstraff*, og *Forestillinger* (§ 28) er erstattet av *innstillinger*.

Noen ord som i tidens løp har fått ny betydning, og som – for noens vedkommende – derfor kan være direkte villedende, er skiftet ut med moderne gloser (i parentes står den form ordene har fått i forslaget):

fallere (gå konkurs), imidlertid (i mellomtiden), efterlate (unnlate), fortrinlig Adgang (fortrinnsrett), forelese (opplese), utfordres (fordres).²¹

Hit kan henføres ordet *Politi* (§ 17), som ble forstått annerledes i 1814 enn i våre dager og hadde en langt videre betydning da Grunnloven ble gitt. Med *Politi* tenkte man den gang ikke bare på det man i dag forstår med ordet, «men på hele statens virksomhet for å fremme borgernes materielle velferd, slik som kommunikasjoner, økonomi og sosial omsorg».²² Nærværende forslag oversetter således *Politi* med *offentlig forvaltning og regulering*.

Ordet *Undersaat* (§ 92) har i moderne norsk fått et lett komisk anstrøk og er i forslaget erstattet av (*stats*)borger. *Indvaaner* er avløst av *innbygger*.

Forretning betyr i moderne språk helst 'handel' eller 'butikk', men opptrer i den språklige tradisjon i en vifte av betydninger. Ordet finnes i flere grunnlovsparagrafer (i betydningen 'sak', 'gjøremål') og er beholdt i forslaget; ordet volder neppe forståelsesproblemer.

I et tilfelle som *forefaldende* 'som foregår' (§ 74) er ordet simpelthen sløyfet; *forefaldende* tilfører ikke setningen noe substansielt innhold. [*F*]orefaldende *Forhandlinger* er i § 74 erstattet av *forhandlingene*.

I § 24 heter det at kongen kan velge og avskjedige folk ved hoffet – *efter eget Godtbefindende*. Slik har det stått siden 1814, og fedrene på Eidsvoll mente naturligvis bare å gi uttrykk for at her skulle kongen stå helt fritt. I moderne språk har (*for*)*godtbefinnende* en biklang av slumpartet, kanskje skjodesløst innfall. En moderne avløser kunne være *godtykke*, eventuelt *skjønn*, men bedre (dvs. mer nøytralt) er å velge det uttrykk som Grunnloven selv bruker annetsteds, nemlig *omdømme* (jf. § 30: *efter sit eget Omdømme*).²³

Ortografi, tegnsetting

Forslaget legger moderne regler til grunn for ortografi og tegnsetting:

moderne staving av fremmedord (*dispensasjoner, sivil, brevsensur, miljø, poeng*)
liten forbokstav i fellesnavn særskrivning i tilfeller som *etter at, til stede, så snart, hvilken som helst*

øy (høytidelig) i stedet for *oi*
å (åpen, år) i stedet for *aa*
infinitivmerke *å* i stedet for *at*
ks (straks) i stedet for *x*
v i stedet for *f* i *av, avgjørelse*
t i stedet for *th* i *Stortinget*
moderne fordeling av *e/æ (velge, fastsettes, sete, lege)*

moderne fordeling av *nd/nn (alminnelig, innskrenket, bekjenne, hennes)* og *ld/ll (bifalle)*
moderne fordeling av *k/g, p/b, d/t (språk, rike, inngrep, ekteskap, åpen, møte, uten)*
dobbeltkonsonant i tilfeller som *opp, flagg, fritt, rett, nytt*; majestetsflertall *Os* (§ 81) er i forslaget erstattet av *Oss*

²⁰ Johs. Andenæs & Arne Fliflet: *Statsforfatningen i Norge* (10. utg. 2006), s. 407 f. (kapitlet «Vernet mot vilkårlig husundersøkelse»). Jf. Jon Gisle m.fl.: *Jusleksikon* (2002), s. 128 (oppslagsordet «husundersøkelse»).

²¹ Se Finn-Erik Vinje: *Frihetens palladium – i språklig belysning* (2002), s. 137 f.

²² Johs. Andenæs & Arne Fliflet: *Statsforfatningen i Norge* (10. utg. 2006), s. 264.

²³ *Omdømme* forekommer i moderne språk i to betydninger: a) «skjønn, vurdering(sevne), judisium»; b) «anseelse». I moderne norsk dagligspråk er betydning b) dominerende, men Grunnloven holder seg til betydning a). Ordet finnes to ganger i teksten, i §§ 24 og 30. Jf. følgende sitat med ordformen *omdømme* i betydning a): «At Kongen kan treffe sine beslutninger etter eget omdømme, er et viktig prinsipp» (Arne Fliflet: *Grunnloven. Kommentartutgave* (2005), s. 192.

moderne verbale kortformer: *bli* (ikke *blive*), *dra* (ikke *drage*), *ha* (ikke *have*), *ta* (ikke *tage*), *tar* (ikke *tager*)

Andre, enkeltstående endringer med modernisert ordbilde: *allmuen* (istf. *almuen*), *blant* (istf. *blandt*), *hva* (istf. *hvad*), *erhverve* (istf. *erhverve*). Som nevnt ovenfor (i kapitlet «Moderat-konservativ variant av dagens skriftnorm») er det i forslaget dessuten gjennomført skrivemåter som *etter*, *gjennom*, *mellom*, *seg*, *noen*, *gagn(lig)*.

Hva kommuneringen angår, er den någjeldende Grunnloven meget ujevn. I forslaget er kommuneringen konsekvent gjennomført etter moderne regler.

Morfologi

A-former i substantiver (eksempelvis *krona*, *kirka*, *dronninga*, *linja*) og verb (eksempelvis *uforandra*, *beskikka*) forekommer ikke i forslaget, de ville ikke harmonere med den høytidelige eller verdige stil som ellers er gjennomført i Grunnloven. Substantiv- og verbbøyningen holder seg for øvrig helt og holdent innenfor gjeldende offisielle norm, jf. disse substantiviske flertallsformene: *ganger*, *tredjedeler*, *lover*, *dører*, *betjenter*, *statsrådene*, *menneskerettighetene*.

Moderne enhetsformer i verbbøyningen er gjennomført. Forslaget skjelner altså ikke mellom entall og flertall, slik den någjeldende Grunnloven gjør. I denne kongruerer verbets form med subjektet, slik at det står f.eks. *han har* – *de have*, *han kan* – *de kunne*, *han skal* – *de skulle*. I forslaget står det hhv. *har*, *kan*, *skal* uten hensyn til om subjektet står i entall eller flertall.

Partisipper som predikativ har ikke flertallsbøyning. Det heter i forslaget eksempelvis *forhandlingene er åpnet* (jf. *Forhandlingene ere aabnede*); *de tjenestemenn som er ansatt* (ikke: *ansatte*).

Adjektiver på *-ig* og *-lig* har i forslaget ingen intetkjønnsform på *-t*; det heter således eksempelvis *et arbeidsdyktig menneske*, *lovlig ekteskap*.

Adverbsuffikset *-ligen* erstattes av *-lig*: *høytideligen* > *høytidelig*, *offentligen* > *offentlig*, *aarligen* > *årlig*.

Substantivsuffikset *-else* er i tre tilfeller byttet ut der en annen, synonym avledning er dominerende i moderne norsk: *Fraværelse* > *fravær*; *Nærværelse* > *nærvær*; *Sammenkaldelse* > *sammenkalling*; *Gjennomførelse* > *gjennomføring*; *Mandtalsførelsen* > *manttallsføringen*; *de Stemmeberettigedes Indførelse i Mandtallet* > *innføringen av de stemmeberettigede i manttallet*.

Derimot er *-else*-avledning naturligvis bevart ved mange verbstammer der dens posisjon er urokket i moderne norsk (*angivelse*, *domfellelse*, *edsavleggelse*, *iverksettelse*, *kjennelse*, *oppdragelse* o.fl.); den er bevart også i følgende tilfeller: *under utførel-*

sen av deres forretninger (§ 14); *bestyrelsen av den umyndige Konges Opdragelse* (§ 47)

Syntaks

Ledd- og setningsbygningen i den gjeldende Grunnloven er gjennomgående bevart i forslaget. Jf. note 29.

I enkelte tilfeller har imidlertid en omskrivning til en synonym, mindre alderdommelig syntaktisk konstruksjon vært så nærliggende at den er innført i forslaget. Jf. § 39, der det i gjeldende grunnlov står: *Statsraadet [skal] strax udstede Indkaldelse af Stortinget*. I forslaget er dette omformet til: *Statsrådet [skal] straks innkalle Stortinget*.

I noen tilfeller er leddfølgen justert slik at den svarer til moderne språkfølelse og skriftspråkspraksis – eksempelvis:

Valgthingene bestyres paa den Maade, som ved Lov fastsættes (§ 55) > *Valgtingene bestyres på den måte som fastsettes ved lov*;

Den Prinsesse eller Prins, som i de udi § 41 anførte Tilfælde forestaar Regjeringen, skal for Stortinget skriftlig aflægge følgende Ed (§ 44) > *Den prins eller prinsesse som i de tilfeller som er anført i § 41, forestår regjeringen, skal skriftlig aflægge følgende ed for Stortinget*;

Det skal ligeledes ved Lov bestemmes (§ 63) > *Det skal likeledes bestemmes ved lov*;

hvortil to Trediedele af Stemmerne udfordres (§ 11) > *hvortil fordres to tredjedeler av stemmene*;

de øvrige Tropper, som ikke til Linjetropper kunne henregnes (§ 25) > *de øvrige tropper som ikke kan henregnes til linjetroppene*.

Ett tilfelle av en stivt skriftspråklig *objektsgenitiv* i § 51 er avløst av en mer moderne preposisjonsforbindelse: *Regler om Mandtalsførelsen og om de Stemmeberettigedes Indførelse i Mandtallet fastsættes ved Lov* > *Regler om manttallsføringen og om innføringen av de stemmeberettigede i manttallet fastsettes ved lov*. I stedet for *Rigets Bestyrelse* står det nå *bestyrelsen av riket* (§ 40).

Den gjeldende grunnlov har i noen få tilfeller *nominalisering* av typen *treffe beslutning* istf. *beslutte*, altså en forbindelse av et relativt innholdstomt funksjonsverb + verbalabstrakt. Uttrykkstypen er mer karakteristisk for kansellispråket enn for lov-språket.

I spontan talespråklig syntaks er slike nominaliserte uttrykk sjeldne, men dét er ingen grunn for å unngå dem i skriftspråket. De kan bl.a. formidle semantiske avskygninger som det beslektede verbale uttrykk mangler.²⁴ *Avgi uttalelse* eller *fatte vedtak*

²⁴ Finn-Erik Vinje: *Moderne norsk* (2002), s. 98 f.

kan således ikke alltid og uten videre erstattes av *uttale, vedta*, og *legge fram et forslag* behøver ikke bety nøyaktig det samme som *foreslå*. Nærværende forslag foretar i ett tilfelle en verbal omskrivning av en nominalisert konstruksjon, nemlig i § 39, der forskjellen mellom de to uttrykkstypene får sies å være neglisjerbar, men den stilistiske virkning merkbar: *Dør kongen og tronfølgeren ennå er umyndig, skal statsrådet straks innkalle Stortinget* (i gjeldende tekst: ... *udstede Indkaldelse af Storthinget*).

En klart foreldet konstruksjon som *konnektiv inversjon* har så sterk stilvirkning at den i forslaget er avløst av moderne leddstilling med rekkefølgen subjekt + verbal. Den någjeldende Grunnloven har to tilfeller (i §§ 27 og 112) av konnektiv inversjon, jf. *Alle Statsraader skulle, naar de ikke have lovligt Forfald, være nærværende i Statsraadet, og maa ingen Beslutning tages der, naar ...* (uth. her).²⁵

Dobbelt bestemmelse forekommer hverken i den gjeldende grunnlovstekst eller i forslaget. Jf. den gjeldende grunnlov § 13: *de tilstedeværende Medlemmer af Statsraadet*; i forslaget er ordlyden denne: *de tilstedeværende medlemmer av statsrådet* (altså ikke dobbelt bestemmelse: *de tilstedeværende medlemmene ...*); i den gjeldende grunnlov står det: «*Det norske Flags Form og Farver bestemmes ved Lov*», og enkelt bestemmelse er bevart i forslaget (*det norske flaggs form og farger...*).

*Attributiv sperring*²⁶ er mye brukt i Grunnloven; uttrykkstypen er meget alminnelig i 1800-tallets lovspråk og juridisk-administrativ prosa. I nåtidens norsk er den kommet noe i bakgrunnen og blir ofte erstattet av en analytisk uttrykkstype (helst med relativsetning). Konstruksjonen bærer et skriftspråklig stilpreg, men har det udiskutable fortrinn at den komprimerer et komplekst betydningsinnhold og således er en egnet uttrykkstype i fortettet lovprosa.

I forslaget er tilfellene med attributiv sperring bare i få tilfeller erstattet av en mer talespråklig, analytisk konstruksjon. Den er f.eks. beholdt i § 19: *på den av Stortinget bestemte og for samfunnet nyttigste måte*. En eventuell omskrivning ville her bli vesentlig mer plasskrevende: *på den måte som er bestemt av Stortinget, og som er den nyttigste for samfunnet*.

Et eksempel på omskrivning til mer moderne, talespråksnær setningsbygning forekommer i § 13, der den gjeldende Grunnloven har frasen *Alle af Kongen udfærdigede Beslutninger*. I forslaget er dette omskrevet til en forbindelse med relativsetning: *Alle de beslutninger som kongen utferdiger*. Betydningen

er ikke berørt under omskrivningen. Forskjellen er stilistisk.

I § 106 i den gjeldende grunnlov finner vi en variant av attributiv sperring med den aller sterkeste stilvirkning: *Saavel Kjøbesummer som Indtægter af det Geistligheden beneficerede Gods skal ...* En slik konstruksjon, der et indirekte objekt (her: *Geistligheden*) plasserer seg mellom den foranstilte artikkel (*det*) og adjektivattributtet (her: *beneficerede*), er marginal i moderne skrift og tale, og den er omskrevet slik i forslaget: *Så vel kjøpesummer som inntekter av det gods som er benefisert geistligheten, skal ...*²⁷ De to versjonene uttrykker det samme saksforhold.

Det adjektiviske refleksivpronomen i tredje person flertall er i forslaget *sin (sitt, sine)*, ikke *deres*: *de stemmeberettigede kan avgi sine stemmesedler*. Denne endringen er konsekvent gjennomført i forslaget. Bruken av *deres* i slike forbindelser er helt fremmed for norsk skriftspråk og har vært det på hele 1900-tallet. 1903-versjonen av Grunnloven opprettholdt *deres*, som har vært grunnlovsnorm siden. Mange språkfeil i nyere bestemmelser har skyldes usikkerhet på dette punkt.

Sammenfatning

Nærværende forslag tar opp tråden fra revisjonen i 1903 og inneholder en varsom språklig ansiktsløftning av Grunnlovens tekst – ortografisk, morfologisk og syntaktisk. Man kan si at forslaget «gjør 1903 om igjen».²⁸

Hensikten har vært å løfte teksten nærmere opp mot samtidens språkpraksis i beslektede genrer og således gjøre Grunnloven lettere tilgjengelig for dagens lesere. Samtidig har forslagsstillerne ment at teksten bør ha et stilistisk særpreg; dens stil skal være verdig, stringent, fyndig, konsentrert, stram.²⁹ Den skal legge seg til rette høyere på stilskalaen enn hvilken som helst moderne sakprosatext.

Omskrivningen kunne vært mer radikal, talespråksnær eller *up to date* («tidsmessig»). Men Grunnloven er noe mer enn en tekst på et papir, den vitner om det historiske og rettslige grunnlag for nordmenns livsform og bærer således på mange språklige minnelser. En hardhendt modernisering

^{27.} *Benefisert gods* refererer til jordegods som fra gammel tid var henlagt til geistlige embeter med disposisjonsrett for innehaveren, etter 1809 realisert til beste for geistligheten og opplysningens fremme.

^{28.} Finn-Erik Vinje: *Frihetens palladium – i språklig belysning* (2002), s. 150 ff., presenterer og diskuterer de handlingsalternativene som foreligger for en språklig revisjon.

^{29.} Jf. Halvdan Koht, som i 1914 påpekte «det greie og klare sprog i grundloven»; «[d]et var den gamle nordiske lovtradisjon som satte sit præg på grundlovens sprog og form». Om konstitusjonskomiteens utkast i 1814 sier Koht: Det er utformet i et «fyndig, rammende sprog» (sitert etter Finn-Erik Vinje: *Frihetens palladium* (2002), s. 148).

^{25.} Jf. Finn-Erik Vinje: *Frihetens palladium – i språklig belysning* (2002), s. 124.

^{26.} *Ibid.*, s. 123. Eksempel på attributiv sperring i en moderne juridisk prosatekst: «Spørsmålet om sanksjon av de av Stortinget vedtatte lover» (Arne Fliflet: *Grunnloven. Kommentargave* (2005), s. 338).

med sterk tilnærming til alminnelig moderne dagligspråk og bruksprosa ville fjerne slike minnelser og i verste fall gjøre stilen småsnakkende, pludrende – uverdig for en tekst av denne dignitet.³⁰

For eksempel ville et markant innslag av dobbelt bestemmelse gi teksten et hverdagsspråklig preg (f.eks. *den regjerende dronningen eller kongen* (istf. *den regjerende dronning eller konge*); *den evangelisk-lutherske religionen* (istf. *den evangelisk-lutherske religion*). Et overforbruk av etterstilt eiendomspronomen ville trekke i samme retning, f.eks. *kongen og rådet hans* (istf. *kongen og hans råd*); *de har brutt de konstitusjonelle pliktene sine* (istf. *de har brutt sine konstitusjonelle plikter*), *riksstyrelsen deres* (istf. *deres riksstyrelse*).

En favorisering av såkalt løs sammensetning av partikkelverb ville trekke i samme retning, eksempelvis *ta opp lån* istf. *oppta lån*; *sette ned et utvalg* istf. *nedsette et utvalg*; *legge ned protest* istf. *nedlegge protest*, osv.

Grunnloven er på grunn av sin alder og verdighet et nasjonaldokument av høyeste rang, den står høyt i nordmenns bevissthet. Tusener på tusener av skolebarn har sett den i glass og ramme på veggen i klasseværelset. Det er således rimelig å bevare noen av de leksikalske trekk som vitner om lovens historiske forankring.

Grunnloven er imidlertid ikke bare et nasjonalt klenodium, den trekker også opp retningslinjer for vår statsskikk — for forholdet mellom statsmaktene og mellom individ og offentlig makt. Det er en rimelig fordring at teksten skal kunne leses av enhver opplyst borger med alminnelig leseerfaring. En nennsom språklig fornyelse er derfor påkrevet.

For øvrig må følgende overordnede hensyn presiseres: Forslagsstillerne har hele tiden hatt for øye at lovens realiteter ikke berøres; den språklige justering skal ikke medføre noen som helst risiko for forskyvning av meningen eller forårsake noen usikkerhet om tolkningen.

Dette har altså vært en forutsetning; mange tvilstilfeller er under arbeidet med teksten avgjort under henvisning til dette hensyn. Hvis det således med en viss rett kunne sies at en omskrivning eller en leksikalsk substitusjon forårsaker tvetydighet, har forslagsstillerne avstått fra å foreslå endring og nøyd seg med eventuelle ortografiske og/eller morfologiske endringer. Som man gjorde i 1903.

³⁰. Om det konvensjonelle grunnlovsspråket skriver tidl. stortingspresident Guttorm Hansen i 1989: «[F]lertallet i Stortinget [...] har villet beholde denne gamle språkdrakten nett opp for å gi Grunnloven et særpreg framfor andre lover» (Knut Mykland, Torkel Opsahl, Guttorm Hansen: *Norges Grunnlov i 175 år* (1989), s. 124).

For øvrig gjøres det oppmerksom på at den språkform som er valgt i forslaget, befinner seg helt og holdent – bokstavelig talt til punkt og prikke – innenfor de rammer som Språkrådet trekker opp for korrekt språk.

Forslag

Det fremmes følgende

forslag:

Norges Rikes Grundlov skal på bokmål lyde:

Kongeriket Norges Grunnlov

gitt i riksforsamlingen på Eidsvoll den 17. mai 1814, slik den lyder etter senere endringer, senest grunnlovsvedtak av 21. mai 2012.

A

Om statsformen

§ 1

Kongeriket Norge er et fritt, selvstendig, udelelig og uavhengelig rike. Dets regjeringsform er innskrenket og arvelig monarkisk.

§ 2

Verdigrunnlaget forblir vår kristne og humanistiske arv. Denne Grunnlov skal sikre demokratiet, rettsstaten og menneskerettighetene.

B

Om den utøvende makt, kongen og den kongelige familie og om religionen

§ 3

Den utøvende makt er hos kongen eller hos dronningen, hvis hun har ervervet kronen etter bestemmelsene i § 6, § 7 eller § 48 i denne Grunnlov. Når den utøvende makt således er hos dronningen, har hun alle de rettigheter og plikter som ifølge denne Grunnlov og landets lover innehas av kongen.

§ 4

Kongen skal alltid bekjenne seg til den evangelisk-lutherske religion.

§ 5

Kongens person er hellig; han kan ikke lastes eller anklages. Ansvarligheten påligger hans råd.

§ 6

Arvefølgen er lineal, således at bare i lovlig ekteskap født barn av konge eller dronning eller av en som selv er arveberettiget, kan arve, og at den nærmere linje går foran den fjernere og den eldre i linjen foran den yngre.

Blant arveberettigede regnes også den ufødte, som straks inntar sitt tilbørlige sted i arvelinjen når han eller hun fødes til verden.

Dog tilkommer arverett ikke noen som ikke er født i rett nedstigende linje fra den sist regjerende konge eller dronning eller fra dennes bror eller søster, eller selv er dennes bror eller søster.

Når en til Norges krone arveberettiget prins eller prinsesse fødes, skal hans eller hennes navn og fødselstid tilkjennegis førstholdende storting og antegnes i dets protokoll.

For dem som er født tidligere enn året 1971, gjelder dog denne Grunnlovs § 6 således som den ble vedtatt den 18. november 1905. For dem som er født tidligere enn året 1990, gjelder likevel at mann går foran kvinne.

§ 7

Er ingen arveberettiget prins eller prinsesse til, kan kongen foreslå sin etterfølger for Stortinget, som har rett til å bestemme valget hvis kongens forslag ikke bifalles.

§ 8

Kongens myndighetsalder fastsettes ved lov.

Så snart kongen har oppnådd den lovbestemte alder, erklærer han seg offentlig å være myndig.

§ 9

Så snart kongen, som myndig, tiltrer regjeringen, avlegger han følgende ed for Stortinget: «Jeg lover og sverger å ville regjere kongeriket Norge i overensstemmelse med dets konstitusjon og lover, så sant hjelpe meg Gud den allmektige og allvitende!»

Er intet storting på den tid samlet, nedlegges eden skriftlig i statsrådet og gjentas høytidelig av kongen på første storting.

§ 10

(Opphevet ved beslutn. 14. mars 1908.)

§ 11

Kongen skal bo innen riket, og han må ikke uten Stortingets samtykke oppholde seg utenfor riket lenger enn seks måneder ad gangen, med mindre han for sin person vil ha tapt retten til kronen.

Kongen må ikke motta noen annen krone eller regjering uten Stortingets samtykke, hvortil fordres to tredjedeler av stemmene.

§ 12

Kongen velger selv et råd av stemmeberettigede norske borgere. Dette råd skal bestå av en statsminister og i det minste syv andre medlemmer.

Kongen fordeler forretningene blant statsrådets medlemmer således som han finner det tjenlig. Til å ta sete i statsrådet kan kongen ved overordentlige leiligheter foruten statsrådets sedvanlige medlemmer tilkalle andre norske borgere, men ingen medlemmer av Stortinget.

Ektefeller, foreldre og barn eller to søsken må ikke på samme tid ha sete i statsrådet.

§ 13

Under kongens reiser innen riket kan han overdra styret av riket til statsrådet. Dette skal føre regjeringen i kongens navn og på hans vegne. Det skal ubrytelig etterleve så vel bestemmelsene i denne Grunnlov som de særskilte dermed overensstemmende forskrifter, som kongen meddeler i instruksjon.

Forretningene avgjøres ved stemmegivning, hvorved i tilfelle av stemmelikhet statsministeren eller i dennes fravær det første av de tilstedeværende medlemmer av statsrådet har to stemmer.

Om de saker som statsrådet således avgjør, har det å gi innberetning til kongen.

§ 14

Kongen kan besikke statssekretærer til å bistå statsrådets medlemmer under utførelsen av deres forretninger utenfor statsrådet. Den enkelte statssekretær handler på vegne av det medlem av statsrådet som han eller hun er knyttet til, i den utstrekning vedkommende bestemmer.

§ 15

Enhver som er medlem av statsrådet, har plikt til å innlevere sin avskjedssøknad etter at Stortinget har fattet beslutning om mistillit til vedkommende statsråd alene eller til det samlede statsråd.

Kongen er forpliktet til å innvilge en slik avskjedssøknad.

Når Stortinget har fattet beslutning om mistillit, kan bare de forretninger utføres som er nødvendige for en forsvarlig embetsførsel.

§ 16

Alle innbyggere i riket har fri religionsutøvelse. Den norske kirke, en evangelisk-luthersk kirke, forblir Norges folkekirke og understøttes som sådan av staten. Nærmere bestemmelser om Kirkens ordning fastsettes ved Lov. Alle tros- og livssynssamfunn skal understøttes på lik linje.

§ 17

Kongen kan gi og oppheve anordninger som angår handel, toll, næringsveier og offentlig forvaltning og regulering; dog må de ikke stride mot konstitusjonen og de lover som Stortinget har gitt i samsvar med de etterfølgende §§ 76, 77, 78 og 79. De gjelder provisorisk til neste Storting.

§ 18

Kongen lar i alminnelighet innkreve de skatter og avgifter som Stortinget pålegger.

§ 19

Kongen våker over at statens eiendommer og regalier anvendes og bestyres på den av Stortinget bestemte og for samfunnet nyttigste måte.

§ 20

Kongen har rett til i statsrådet å benåde forbrytere etter at dom er falt. Forbryteren kan velge å motta kongens nåde eller underkaste seg den idømte straff.

I de saker som Stortinget anlegger for Riksretten, kan ingen annen benådning finne sted enn fritak for idømt dødsstraff, med mindre Stortinget har gitt samtykke til noe annet.

§ 21

Kongen velger og beskikker, etter å ha hørt sitt statsråd, alle sivile og militære embetsmenn. Disse skal før beskikkelse finne sted, sverge eller, hvis de ved lov er fritatt for edsavleggelse, høytidelig tilsi konstitusjonen og kongen lydighet og troskap; dog kan de embetsmenn som ikke er norske borgere, ved lov fritas for denne plikt. De kongelige prinser må ikke bekle sivile embeter.

§ 22

Statsministeren og statsrådets øvrige medlemmer samt statssekretærene kan uten foregående dom avskjediges av kongen etter at han har hørt statsrådets betenkning derom. Det samme gjelder for de embetsmenn som er ansatt ved statsrådets kontorer eller ved diplomatiet eller konsulatvesenet, sivile overøvrighetspersoner, sjefer for regimenter og andre militære korps, kommandanter på festninger og høystbefalende på krigsskip. Hvorvidt pensjon bør tilstås de således avskjedigede embetsmenn, avgjøres av det neste storting. I mellomtiden nyter de to tredjedeler av sin tidligere gasje.

Andre embetsmenn kan bare suspenderes av kongen og skal da straks tiltales for domstolene. Men de må ikke avsettes uten etter dom og heller ikke forflyttes mot sin vilje.

Alle embetsmenn kan uten foregående dom avskjediges når de har nådd en aldersgrense fastsatt

ved lov. Det kan bestemmes ved lov at visse embetsmenn, som ikke er dommere, kan utnevnes på årsmål.

§ 23

Kongen kan tildele ordener til hvem han ønsker, til belønning for utmerkede fortjenester, og dette må offentlig kunngjøres. Men kongen kan ikke meddele annen rang eller tittel enn den som følger med ethvert embete. Ordenen fritar ingen for statsborgernes felles plikter og byrder, ei heller medfører den fortrinnsrett til statens embeter. De embetsmenn som avskjediges i nåde, beholder den tittel og rang de hadde i embetet. Dette gjelder likevel ikke statsrådets medlemmer eller statssekretærene.

Ingen personlige eller blandede arvelige privilegier må tilstås noen for ettertiden.

§ 24

Kongen velger og avskjediger etter eget omdømme sin hoffstat og sine hoffbetjenter.

§ 25

Kongen har høyeste befaling over rikets land- og sjømakt. Den må ikke forøkes eller forminskes uten Stortingets samtykke. Den må ikke overlates i fremmede makters tjeneste, og ingen fremmede makters krigsfolk, unntatt hjelpetropper imot fiendtlig overfall, må gis adgang til riket uten Stortingets samtykke.

Landvernet og de øvrige tropper som ikke kan henregnes til linjetroppene, må aldri uten Stortingets samtykke brukes utenfor rikets grenser.

§ 26

Kongen har rett til å innkalle tropper, begynne krig til forsvar av landet og slutte fred, inngå og oppheve forbund, sende og motta sendemenn.

Traktater om saker som er av særlig stor viktighet, og i alle tilfeller traktater hvis iverksettelse etter Grunnloven nødvendiggjør en ny lov eller stortingsbeslutning, blir først bindende når Stortinget har gitt sitt samtykke dertil.

§ 27

Alle statsrådets medlemmer skal, når de ikke har lovlig forfall, være nærværende i statsrådet. Ingen beslutning må tas der når ikke over halvdel av antall medlemmer er til stede.

§ 28

Innstillinger om embetsutnevnelser og andre saker av viktighet skal foredras i statsrådet av det medlem til hvis fag de hører, og sakene skal ekspederes av ham eller henne i overensstemmelse med den

beslutning som er tatt i statsrådet. Dog kan egentlige militære kommandosaker, i den utstrekning som kongen bestemmer, unntas fra behandling i statsråd.

§ 29

Forbyr lovlig forfall en statsråd å møte og foredra de saker som hører til hans eller hennes fag, skal disse foredras av en annen statsråd som kongen konstituerer.

Hindres så mange ved lovlig forfall fra å møte at ikke mer enn halvdel av det bestemte antall medlemmer er til stede, skal andre menn eller kvinner i nødvendig antall konstitueres til å ta sete i statsrådet.

§ 30

I statsrådet føres protokoll over alle de saker som der forhandles. De diplomatiske saker som i statsrådet besluttes hemmeligholdt, innføres i en egen protokoll. Det samme gjelder de militære kommandosaker som i statsrådet besluttes hemmeligholdt.

Enhver som har sete i statsrådet, er pliktig til med frimodighet å si sin mening, som kongen er forpliktet til å høre. Men det er denne forbeholdt å fatte beslutning etter sitt eget omdømme.

Finner noe medlem av statsrådet at kongens beslutning strider mot statsformen eller rikets lover, er det en plikt å gjøre kraftige motforestillinger samt å tilføye sin mening i protokollen. Den som ikke slik har tilkjennegitt sin protest, anses å ha vært enig med kongen og er ansvarlig for dette, således som siden bestemmes, og kan av Stortinget settes under tiltale for Riksretten.

§ 31

Alle de beslutninger som kongen utferdiger, skal kontrasignerer for å være gyldige. I militære kommandosaker kontrasignerer beslutningene av den som har foredratt sakene, men ellers av statsministeren eller, hvis han eller hun ikke har vært til stede, av det første av statsrådets tilstedeværende medlemmer.

§ 32

De beslutninger som fattes av regjeringen under kongens fravær, utferdiges i kongens navn og undertegnes av statsrådet.

§ 33

(Opphevet ved beslutn. 12. aug. (24. okt.) 1908.)

§ 34

Kongen gir bestemmelser om titler for dem som er arveberettiget til kronen.

§ 35

Så snart tronarvingen har fylt 18 år, er han eller hun berettiget til å ta sete i statsrådet, dog uten stemme eller ansvar.

§ 36

En til Norges krone arveberettiget prins eller prinsesse må ikke gifte seg uten kongens tillatelse. Heller ikke må han eller hun motta noen annen krone eller regjering uten kongens og Stortingets samtykke. Til Stortingets samtykke fordres to tredjedeler av stemmene.

Handler han eller hun i strid med dette, taper vedkommende så vel som etterkommerne retten til Norges trone.

§ 37

De kongelige prinser og prinsesser skal for sine personer ikke stå til ansvar for andre enn kongen eller hvem han forordner til dommer over dem.

§ 38

(Opphevet ved beslutn. 18. nov. 1905.)

§ 39

Dør kongen og tronfølgeren ennå er umyndig, skal statsrådet straks innkalle Stortinget.

§ 40

Inntil Stortinget er samlet og har anordnet regjeringen under kongens mindreårighet, forestår statsrådet rikets bestyrelse i overensstemmelse med Grunnloven.

§ 41

Er kongen fraværende fra riket uten å være i felt, eller er han så syk at han ikke kan ivareta regjeringen, skal den som er nærmest arveberettiget til tronen, forestå regjeringen som kongemaktens midlertidige utøver, så fremt han eller hun har oppnådd den for kongen fastsatte myndighetsalder. I motsatt fall forestår statsrådet bestyrelsen av riket.

§ 42

(Opphevet ved beslutn. 18. nov. 1905.)

§ 43

Valget av formyndere som skal bestyre regjeringen for den umyndige konge, skal foretas av Stortinget.

§ 44

Den prins eller prinsesse som i de tilfeller som er anført i § 41, forestår regjeringen, skal skriftlig

avlegge følgende ed for Stortinget: «Jeg lover og sverger å ville forestå regjeringen i overensstemmelse med konstitusjonen og lovene, så sant hjelpe meg Gud den allmechtige og allvitende!»

Holdes ikke storting på den tid, nedlegges eden i statsrådet og tilstilles siden neste storting.

Den prins eller prinsesse som en gang har avlagt eden, gjentar den ikke senere.

§ 45

Så snart formyndernes statsstyrelse opphører, skal de overfor kongen og Stortinget avlegge regnskap for den.

§ 46

Unnlater vedkommende i overensstemmelse med § 39 straks å sammenkalle Stortinget, da påligger det Høyesterett som en ubetinget plikt så snart fire uker er forløpt, å foranstalte denne sammenkalling.

§ 47

Bestyrelsen av den umyndige konges oppdragelse bør, hvis begge foreldrene er døde og ingen av dem har etterlatt noen skriftlig bestemmelse derom, fastsettes av Stortinget.

§ 48

Er kongestammen utdødd og ingen tronfølger utkåret, da skal en ny konge eller dronning velges av Stortinget. I mellomtiden forholdes med den utøvende makt etter § 40.

C

Om borgerrett og den lovgivende makt

§ 49

Folket utøver den lovgivende makt ved Stortinget.

§ 50

Stemmeberettigede ved stortingsvalg er de norske borgere, menn eller kvinner, som senest i det år valgtidet holdes, har fylt 18 år.

I hvilken utstrekning dog norske borgere som på valgdagen er bosatt utenfor riket, men oppfyller foranstående betingelser, er stemmeberettigede, fastsettes ved lov.

Regler om stemmerett for ellers stemmeberettigede personer som på valgdagen åpenbart lider av alvorlig sjelelig svekkelse eller nedsatt bevissthet, kan fastsettes ved lov.

§ 51

Regler om manntallsføringen og om innføringen av de stemmeberettigede i manntallet fastsettes ved lov.

§ 52

(Opphevet ved grlbest. 26. okt. 1954.)

§ 53

Stemmerett tapes

- a) ved domfellelse for straffbare handlinger, i overensstemmelse med hva som bestemmes i lov om dette
- b) ved å gå i fremmed makts tjeneste uten regjeringens samtykke.

§ 54

Valgtingene holdes hvert fjerde år. De skal være tilendebrakt innen september måneds utgang.

§ 55

Valgtingene bestyres på den måte som fastsettes ved lov. Stridigheter om stemmerett avgjøres av valgstyret, hvis kjennelse kan innankes for Stortinget.

§ 56

(Opphevet ved grlbest. 23. mars 1972.)

§ 57

Det antall stortingsrepresentanter som blir å velge, fastsettes til 169.

Riket inndeles i 19 valgdistrikter.

150 av stortingsrepresentantene blir å velge som distriktsrepresentanter og de øvrige 19 som utjevningsrepresentanter.

Ethvert valgdistrikt skal ha 1 utjevningsmandat.

Det antall stortingsrepresentanter som blir å velge fra hvert valgdistrikt, bestemmes på grunnlag av en beregning av forholdet mellom hvert distrikts antall innbyggere samt areal, og hele rikets antall innbyggere samt dets areal, når hver innbygger gir 1 poeng og hver kvadratkilometer gir 1,8 poeng. Beregningen blir å foreta hvert åttende år.

Nærmere bestemmelser om rikets inndeling i valgdistrikter og stortingsmandatenes fordeling på valgdistrikter fastsettes ved lov.

§ 58

Valgtingene avholdes særskilt for hver kommune. På valgtingene stemmes det direkte på stortingsrepresentanter med vararepresentanter for hele valgdistriktet.

§ 59

Valget av distriktsrepresentanter foregår som forholdstallsvalg, og mandatene fordeles mellom partiene etter nedenstående regler.

De sammenlagte stemmetall for hvert parti innenfor de enkelte valgdistrikter blir å dele med 1,4; 3; 5; 7 og således videre inntil stemmetallet er delt så mange ganger som det antall mandater vedkommende parti kan forventes å få. Det parti som etter det foranstående får den største kvotient, tildeles det første mandat, mens det neste mandat tilfaller det parti som har den nest største kvotient, og således videre inntil alle mandater er fordelt.

Listeforbund er ikke tillatt.

Utjevningsmandatene fordeles mellom de i utjevningen deltagende partier på grunnlag av forholdet mellom de sammenlagte stemmetall for de enkelte partier i hele riket i det øyemed å oppnå størst mulig forholdsmessighet partiene imellom. Ved en tilsvarende anvendelse for hele riket og for de i utjevningen deltagende partier av reglene om fordeling av distriktsmandatene angis hvor mange stortingsmandater hvert parti i alt skal ha. Partiene får seg deretter tildelt så mange utjevningsmandater at de til sammen med de allerede tildelte distriktsmandater utgjør et så stort antall stortingsmandater som vedkommende parti etter den foranstående angivelse skal ha. Har et parti allerede ved fordelingen av distriktsmandatene fått et større antall mandater enn hva det etter foranstående angivelse skal ha, skal det foretas ny fordeling av utjevningsmandatene utelukkende mellom de andre partier, således at det bortses fra det stemmetall og de distriktsmandater som det førstnevnte parti har oppnådd.

Intet parti kan tildeles noe utjevningsmandat med mindre det har fått minst 4 prosent av det samlede stemmetall for hele riket.

Nærmere bestemmelser om fordelingen av partiens utjevningsmandater på valgdistriktene fastsettes ved lov.

§ 60

Hvorvidt og under hvilke former de stemmeberettigede kan avgi sine stemmesedler uten personlig fremmøte på valgtingene, bestemmes ved lov.

§ 61

Ingen kan velges til representant uten å være stemmeberettiget.

§ 62

De tjenestemenn som er ansatt ved statsrådets kontorer, statssekretærene og de politiske rådgivere dog unntatt, kan ikke velges til representanter. Det

samme gjelder Høyesteretts medlemmer og de tjenestemenn som er ansatt ved diplomatiet eller konsulatvesenet.

Statsrådets medlemmer kan ikke møte som representanter på Stortinget så lenge de har sete i statsrådet. Heller ikke kan statssekretærene møte som representanter så lenge de bekler sine embeter, og de politiske rådgivere ved statsrådets kontorer kan ikke møte på Stortinget så lenge de innehar sine stillinger.

§ 63

Enhver som velges til representant, er pliktig til å motta valget, med mindre han eller hun

- a) er valgt utenfor det valgdistrikt der vedkommende er stemmeberettiget
- b) har møtt som representant på alle storting etter forrige valg
- d) er medlem av et politisk parti og er valgt på en valgliste som utgår fra et annet parti.

Regler for innen hvilken tid og på hvilken måte den som har rett til å nekte valg, skal gjøre denne rett gjeldende, fastsettes ved lov.

Det skal likeledes bestemmes ved lov innen hvilken tid og på hvilken måte en som velges til representant for to eller flere valgdistrikter, skal avgi erklæring om hvilket valg han eller hun vil motta.

§ 64

De valgte representanter forsynes med fullmakter hvis lovlighet bedømmes av Stortinget.

§ 65

Enhver representant og innkalt vararepresentant får av statskassen godtgjørelse bestemt ved lov for reiseomkostninger til og fra Stortinget og fra Stortinget til sitt hjem og tilbake igjen under ferier av minst 14 dagers varighet.

Dessuten tilkommer det ham eller henne godtgjørelse, bestemt ved lov, for vedkommendes deltagelse i Stortinget.

§ 66

Representantene er på sin reise til og fra Stortinget samt under sitt opphold der befriet fra personlig heftelse, med mindre de gripes i offentlige forbrytelser. Heller ikke kan de utenfor Stortingets forsamlinger trekkes til ansvar for sine ytrede meninger der. Etter den der vedtatte orden er enhver pliktig til å rette seg.

§ 67

De på forannevnte måte valgte representanter utgjør kongeriket Norges *Storting*.

§ 68

Stortinget trer sammen i alminnelighet den første hverdag i oktober måned hvert år i rikets hovedstad, med mindre kongen på grunn av overordentlige omstendigheter, for eksempel fiendtlig innfall eller smittsom syke, velger en annen by i riket. En slik bestemmelse må da betimelig bekjentgjøres.

§ 69

Når Stortinget ikke er samlet, kan det sammenkalles av kongen dersom han finner det nødvendig.

§ 70

(Opphevet ved grlbest. 13. juli 1990 nr. 550.)

§ 71

Stortingets medlemmer fungerer i fire sammenhengende år.

§ 72

(Opphevet ved grlbest. 13. juli 1990 nr. 550.)

§ 73

Stortinget utnevner en president, fem visepresidenter og to sekretærer. Storting kan ikke holdes med mindre minst halvdel av dets medlemmer er til stede. Grunnlovsforslag kan behandles bare dersom minst to tredjedeler av Stortingets medlemmer er til stede.

§ 74

Så snart Stortinget har konstituert seg, åpner kongen eller den han beskikker, dets forhandlinger med en tale der han underretter det om rikets tilstand og de forhold som han især ønsker å lede Stortingets oppmerksomhet mot. Ingen deliberasjon må finne sted i kongens nærvær.

Når Stortingets forhandlinger er åpnet, har statsministeren og statsrådene rett til å møte i Stortinget og på linje med dets egne medlemmer, dog uten å avgi stemme, delta i forhandlingene for så vidt disse holdes for åpne dører, men i de saker som forhandles for lukkede dører, bare for så vidt Stortinget måtte tilstede det.

§ 75

Det tilkommer Stortinget

- a) å gi og oppheve lover; å pålegge skatter, avgifter, toll og andre offentlige byrder, som dog ikke gjelder ut over 31. desember i det nærmest påfølgende år, med mindre de uttrykkelig fornyes av et nytt storting;
- b) å åpne lån på rikets kreditt;
- c) å føre oppsyn med rikets pengevesen;

- d) å bevilge de pengesummer som er nødvendige for å dekke statens utgifter;
- e) å bestemme hvor mye som årlig skal utbetales kongen til hans hoffstat, og fastlegge den kongelige families apanasje, som imidlertid ikke må bestå i faste eiendommer;
- f) å la seg forelegge statsrådets protokoller og alle offentlige innberetninger og papirer;
- g) å la seg meddele de forbund og traktater som kongen på statens vegne har inngått med fremmede makter;
- h) å kunne fordra enhver til å møte for seg i statsaker, kongen og den kongelige familie unntatt; dog gjelder denne unntagelse ikke for de kongelige prinser og prinsesser for så vidt de måtte bekle embeter;
- i) å revidere midlertidige gasje- og pensjonslister og gjøre de forandringer i dem som Stortinget finner nødvendige;
- k) å utnevne fem revisorer som årlig skal gjennomse statens regnskaper og bekjentgjøre ekstrakter av dem ved trykken; regnskapene skal tilstilles disse revisorer innen seks måneder etter utgangen av det år som Stortingets bevilgninger er gitt for; samt å treffe bestemmelser angående ordningen av desisjonsmyndigheten overfor statens regnskapsbetjenter;
- l) å utnevne en person som ikke er medlem av Stortinget, til på en måte som er nærmere bestemt i lov, å føre kontroll med den offentlige forvaltning og alle som virker i dens tjeneste, for å søke å sikre at det ikke øves urett mot den enkelte borger;
- m) å naturalisere fremmede.

§ 76

Enhver lov skal først foreslås på Stortinget enten av dets egne medlemmer eller av regjeringen ved en statsråd.

Etter at forslaget der er antatt, skal ny deliberasjon finne sted i Stortinget, som enten godkjenner eller forkaster det. I siste tilfelle skal forslaget, med de av Stortinget tilføyde anmerkninger, på ny tas under overveielse av Stortinget, som enten henlegger forslaget eller antar det med de nevnte anmerkninger.

Mellom hver slik deliberasjon må det gå minst tre dager.

§ 77

Når en lovbeslutning to på hinannen følgende ganger er bifalt av Stortinget, sendes det til kongen med anmodning om hans sanksjon.

§ 78

Godtar kongen lovbeslutningen, forsyner han den med sin underskrift, hvorved den blir lov.

Godtar han den ikke, sender han den tilbake til Stortinget med den erklæring at han for tiden ikke finner det tjenlig å sanksjonere den. I dette tilfelle må beslutningen ikke mer av det da samlede storting forelegges kongen.

§ 79

Er en lovbeslutning blitt uforandret antatt av to storting, sammensatt etter to på hinannen følgende valg og innbyrdes adskilt ved minst to mellomliggende storting, uten at avvikende lovbeslutning i mellomtiden fra den første til den siste antagelse er fattet av noe storting, og den da forelegges kongen med begjæring om at Hans Majestet ikke vil nekte en lovbeslutning sin sanksjon, som Stortinget etter det modneste overlegg anser for gagnlig, så blir den lov selv om kongens sanksjon ikke gis innen Stortinget adskilles.

§ 80

Stortinget forblir samlet så lenge det finner det nødvendig, og innstiller forhandlingene når det har tilendebrakt sine forretninger.

I overensstemmelse med Stortingets forretningsorden kan forhandlingene gjenopptas, men de opphører senest siste hverdag i september måned.

Innen denne tid meddeler kongen sin resolusjon på de lovbeslutninger som ikke allerede er avgjort, ved enten å stadfeste eller å forkaste dem. Alle de som han ikke uttrykkelig antar, anses for av ham å være forkastet.

§ 81

Alle lover (de i § 79 unntatt) utferdiges i kongens navn, under Norges rikets segl og i følgende uttrykk: «Vi N.N. gjør vitterlig: at Oss er blitt forelagt Stortingets beslutning, av dato sålydende: (her følger beslutningen). Ti har Vi antatt og bekreftet, likesom Vi herved antar og bekrefter samme som lov, under Vår hånd og rikets segl.»

§ 82

Regjeringen skal meddele Stortinget alle de opplysninger som er nødvendige for behandlingen av de saker den fremlegger. Intet medlem av statsrådet må fremlegge uriktige eller villedende opplysninger for Stortinget eller dets organer.

§ 83

Stortinget kan innhente Høyesteretts betenkning om juridiske emner.

§ 84

Stortinget holdes for åpne dører, og dets forhandlinger kunngjøres ved trykken, unntatt i de tilfeller hvor det motsatte bestemmes ved stemmeflertall.

§ 85

Den som adlyder en befaling hvis hensikt er å forstyrre Stortingets frihet og sikkerhet, gjør seg derved skyldig i forræderi mot fedrelandet.

D

Om den dømmende makt

§ 86

Riksretten dømmer i første og siste instans i de saker som Stortinget anlegger mot statsrådets, Høyesteretts eller Stortingets medlemmer for straffbart eller annet rettsstridig forhold når de har brutt sine konstitusjonelle plikter.

De nærmere regler for Stortingets påtale etter denne paragraf fastsettes ved lov. Dog kan det ikke settes kortere foreldelsesfrist enn 15 år for adgangen til å gjøre ansvar gjeldende ved tiltale for Riksretten.

Dommere i Riksretten er 6 medlemmer valgt av Stortinget og de 5 etter embetsalder eldste, fast utnevnte medlemmer av Høyesterett, deriblant Høyesteretts justitiarius. Stortinget velger medlemmene og stedfortrederne for 6 år. Et medlem av statsrådet eller Stortinget kan ikke velges til medlem av Riksretten. I Riksretten har Høyesteretts justitiarius forsetet.

Den som har tatt sete i Riksretten som valgt av Stortinget, trer ikke ut av retten selv om den tid han eller hun er valgt for, utløper før Riksrettens behandling av saken er tilendebrakt. Heller ikke en høyesterettsdommer som er medlem av Riksretten, trer ut av retten selv om han eller hun fratrer som medlem av Høyesterett.

§ 87

De nærmere forskrifter om sammensetningen av Riksretten og saksbehandlingen fastsettes ved lov.

§ 88

Høyesterett dømmer i siste instans. Dog kan innskrenkninger i adgangen til å få Høyesteretts avgjørelse bestemmes ved lov.

Høyesterett skal bestå av en justitiarius og minst fire andre medlemmer.

§ 89

(Opphevet ved grlbest. 17. des. 1920; jf. grlbest. 7. juli 1913.)

§ 90

Høyesteretts dommer kan i intet tilfelle påankes.

§ 91

Ingen kan beskikkes til medlem av Høyesterett før han eller hun er 30 år gammel.

E

Alminnelige bestemmelser

§ 92

Til embeter i staten må utnevnes bare de norske borgere, menn eller kvinner, som taler landets språk, samt

- a) enten er født i riket av foreldre som på det tidspunkt var norske statsborgere
- b) eller er født i utlandet av norske foreldre som på den tid ikke var statsborgere i noe annet land
- c) eller heretter oppholder seg i riket i ti år
- d) eller blir naturalisert av Stortinget

Dog kan andre beskikkes til lærere ved Universitetet og de lærde skoler, til leger og til konsuler på fremmede steder.

§ 93

For å sikre den internasjonale fred og sikkerhet eller fremme internasjonal rettsorden og samarbeid kan Stortinget med tre fjerdedels flertall samtykke i at en internasjonal sammenslutning som Norge er tilsluttet eller slutter seg til, på et saklig begrenset område skal ha rett til å utøve beføyelser som etter denne Grunnlov ellers tilligger statens myndigheter, dog ikke beføyelse til å forandre denne Grunnlov. Når Stortinget skal gi sitt samtykke, bør, som ved behandling av grunnlovsforslag, minst to tredjedeler av dets medlemmer være til stede.

Bestemmelsene i denne paragraf gjelder ikke ved deltagelse i en internasjonal sammenslutning hvis beslutninger bare har rent folkerettslig virkning for Norge.

§ 94

En ny alminnelig sivillovbok og straffelovbok skal besørges utgitt på første eller, om dette ikke er mulig, på annet ordentlige storting. Inntil da blir statens någjeldende lover i kraft, for så vidt de ikke strider mot denne Grunnlov eller de provisoriske anordninger som i mellomtiden måtte bli gitt.

De nåværende permanente skatter vedblir likeledes til neste storting.

§ 95

Ingen dispensasjoner, protektorier, moratorier eller oppreisninger må bevilges etter at den nye alminnelige lov er satt i kraft.

§ 96

Ingen kan dømmes uten etter lov eller straffes uten etter dom. Pinefullt forhør må ikke finne sted.

§ 97

Ingen lov må gis tilbakevirkende kraft.

§ 98

Med sportler som betales til rettens betjenter, bør ingen avgifter til statskassen være forbundet.

§ 99

Ingen må fengsles uten i lovbestemte tilfeller og på den måte som loven foreskriver. For uberettiget arrest eller ulovlig opphold står vedkommende den fengslede til ansvar.

Regjeringen er ikke berettiget til å bruke militær makt mot statens borgere, uten etter de i lovgivningen bestemte former, med mindre noen forsamling måtte forstyrre den offentlige ro og den ikke øyeblikkelig adskilles etter at de artikler i landsloven som angår opprør, tre ganger er opplest for den av den sivile øvrighet.

§ 100

Ytringsfrihet bør finne sted.

Ingen kan holdes rettslig ansvarlig for å ha meddelt eller mottatt opplysninger, ideer og budskap med mindre det lar seg forsvare holdt opp imot ytringsfrihetens begrunnelse i sannhetssøken, demokrati og individets frie meningsdannelse. Det rettslige ansvar bør være foreskrevet i lov.

Frimodige ytringer om statsstyret og hvilken som helst annen gjenstand er tillatt for enhver. Det kan bare settes klart definerte grenser for denne rett der særlig tungtveiende hensyn gjør det forsvarlig holdt opp imot ytringsfrihetens begrunnelser.

Forhåndssensur og andre forebyggende forholdsregler kan ikke benyttes med mindre det er nødvendig for å beskytte barn og unge mot skadelig påvirkning fra levende bilder. Brevsensur kan ikke settes i verk utenfor anstalter.

Enhver har rett til innsyn i statens og kommunenes dokumenter og til å følge forhandlingene i rettsmøter og folkevalgte organer. Det kan i lov fastsettes begrensninger i denne rett ut fra hensyn til personvern og av andre tungtveiende grunner.

Det påligger statens myndigheter å legge forholdene til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale.

§ 101

Nye og bestandige innskrenkninger i næringsfriheten må ikke tilstedes noen for fremtiden.

§ 102

Husundersøkelser må ikke finne sted unntatt i kriminelle tilfeller.

§ 103

Fristed innrømmes ikke dem som heretter går konkurs.

§ 104

Jord og boslodd kan ikke i noe tilfelle forbrytes.

§ 105

Fordrer statens tarv at noen må avgi sin rørlige eller urørlige eiendom til offentlig bruk, så bør han eller hun ha full erstatning av statskassen.

§ 106

Så vel kjøpesummer som inntekter av det gods som er benefisert geistligheten, skal bare anvendes til geistlighetens beste og til opplysningens fremme. Milde stiftelsers eiendommer skal bare anvendes til gagn for disse.

§ 107

Odels- og åsetesretten må ikke oppheves. De nærmere betingelser for hvordan den skal bestå til støtte for staten og til gagn for landallmuen, fastsettes av det første eller annet følgende storting.

§ 108

Ingen grevskaper, baronier, stamhus og fideikommissar må for ettertiden opprettes.

§ 109

Enhver statens borger er i alminnelighet like forpliktet til i en viss tid å verne om sitt fedreland, uten hensyn til fødsel eller formue.

Anvendelsen av denne grunnsetning og de begrensninger den bør ha, bestemmes ved lov.

§ 110

Det påligger statens myndigheter å legge forholdene til rette for at ethvert arbeidsdyktig menneske kan skaffe seg utkomme ved sitt arbeid.

Nærmere bestemmelser om ansattes medbestemmelsesrett på sin arbeidsplass fastsettes ved lov.

§ 110 a

Det påligger statens myndigheter å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.

§ 110 b

Enhver har rett til et miljø som sikrer sunnhet, og til en natur hvis produksjonsevne og mangfold bevares. Naturens ressurser skal disponeres ut fra en langsiktig og allsidig betraktning som ivaretar denne rett også for etterslekten.

For å ivareta denne rett i henhold til foregående ledd er borgerne berettiget til kunnskap om naturmiljøets tilstand og om virkningene av planlagte og iverksatte inngrep i naturen.

Statens myndigheter gir nærmere bestemmelser for å gjennomføre disse grunnsetninger.

§ 110 c

Det påligger statens myndigheter å respektere og sikre menneskerettighetene.

Nærmere bestemmelser om gjennomføringen av traktater herom fastsettes ved lov.

§ 111

Det norske flaggs form og farger bestemmes ved lov.

§ 112

Viser erfaring at noen del av denne kongeriket Norges Grunnlov bør forandres, skal forslag derom fremsettes på første, annet eller tredje storting etter et nytt valg og kunngjøres ved trykken. Men det tilkommer først det første, annet eller tredje storting etter neste valg å bestemme om den foreslåtte forandring bør finne sted eller ei. Dog må en slik forandring aldri motsi denne Grunnlovs prinsipper, men bare angå slike modifikasjoner i enkelte bestemmelser som ikke forandrer denne konstitusjons ånd, og to tredjedeler av Stortinget bør være enige i en slik forandring.

En således vedtatt grunnlovsbestemmelse underskrives av Stortingets president og sekretær og sendes kongen til kunngjøring ved trykken som gjeldende bestemmelse i kongeriket Norges Grunnlov.

27. september 2012

Anders Anundsen
Michael Tetzschner

Per-Kristian Foss

Carl I. Hagen
Finn-Erik Vinje

Vedtatt til fremsettelse

28. september 2012

Anders Anundsen

Per-Kristian Foss

Michael Tetzschner

Referert i Stortingets møte 28. september 2012.

«Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg.»

Dag Terje Andersen
president